

Zaaknr. : 635937
Kenmerk : 736726

In gebruik geven waterschapssloten als landschapselement GLB

Behandelend ambtenaar: C.M.C. Lambregts
Programmadirecteur: L. Nooteboom
Portefeuillehouder: A.J.D. Hagenaars
Ambtenaar aanwezig bij Programmadirectie, Managementteam of Programma-overleg: Ja

Doel van de notitie: Besluitvorming door algemeen bestuur over het (op papier) in gebruik geven van waterschapseigendommen (waterschapssloten) aan agrariërs om te voldoen aan de eisen vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)

Samenvatting: Vanaf 2023 is er een nieuwe periode gestart van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). In het GLB krijgen agrariërs financiële steun (hectarepremie) als zij aan bepaalde randvoorwaarden op het gebied van duurzaamheid en goede landbouwpraktijk voldoen. Een van die randvoorwaarden is het hebben van een minimaal percentage aan landschapselementen (niet-productieve landbouwgrond) op het bedrijf. Sloten kunnen hierbij als landschapselement worden opgegeven. In 2023 kreeg het waterschap al de vraag van agrariërs of zij de sloten in eigendom van het waterschap hiervoor konden gebruiken. Daar is in 2023 niet in toegestemd, maar wel is toegezegd om voor 2024 de mogelijkheden in beeld te brengen. Inmiddels is meer bekend en heeft de unie van waterschappen hierover een advies geschreven. Aan de hand van deze kennis zijn een aantal mogelijke varianten voor het in gebruik geven van waterschapssloten beschouwd en komt het dagelijks bestuur met een voorstel voor 2024.

Advies: Het algemeen bestuur stemt in met

- het onderschrijven van het unie-advies "nee, tenzij" voor wat betreft het in gebruik geven van waterschapssloten aan agrariërs als landschapselement voor het GLB
- waterschapssloten niet zondermeer in gebruik te geven aan agrariërs voor invulling als landschapselement, tenzij er sprake is van een goed onderbouwde, substantiële meerwaarde voor biodiversiteit en/of waterkwaliteit, de juridische risico's voldoende zijn afgedekt en de extra organisatielast aanvaardbaar is.
- waterschapssloten alleen in gebruik te geven als de betreffende agrariër een natuurvriendelijke oever aanlegt of heeft aangelegd ofwel een kruiden-/bloemrijke akkerrand van minimaal 4 meter aanhoudt langs reguliere A-waterlopen en/of 6 meter langs KRW-waterlopen (analoog aan het huidige beheerpakket kruidenrijke akkerrand uit het agrarisch natuurbeheer (ANLB)).
- het vastleggen van de GLB-afspraken tussen waterschap en agrariër in individuele gebruiksovereenkomsten.

Bespreking in:	Vergaderdatum: (indien geen datum; type dan n.v.t.)
☐ Programmadirecteur	
☐ Programma-overleg	
☐ Programmadirectie	
☐ Managementteam	
☐ Overlegvergadering OR	
☒ Portefeuillehouderoverleg	21 februari 2024
☒ Dagelijks Bestuur	12 maart 2024
☐ Lokaal Overleg	
☒ Algemeen Bestuur	3 april 2024
☒ Check financiële en juridische paragraaf	
☒ Bijlage(n) bij het besluit	
- Handreiking unie van waterschappen Landschapselementen GLB	728100
☐ Achtergronddocument(en)	

Aanleiding/context

Vanuit het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) kunnen agrariërs landbouwsubsidies (hectarepremies) aanvragen voor hun bedrijf als zij voldoen aan bepaalde randvoorwaarden op het gebied van duurzaamheid en goede landbouwpraktijk. Eén van die randvoorwaarden is het aanhouden van een minimaal percentage niet-productief areaal bouwland op hun bedrijf. Dit kan in de vorm van het aanleggen en in stand houden van landschapselementen (zoals sloten, houtwallen, bomenrijen en akkerranden). In 2023 is de vraag naar voren gekomen of het waterschap bereid is om waterschapssloten (A-waterlopen in eigendom van het waterschap) ter beschikking te stellen aan agrariërs om zodoende als agrariër te voldoen aan de eisen uit het GLB. Sloten vallen in het kader van het GLB onder landschapselementen. Randvoorwaarde vanuit het GLB (volgens het ministerie van LNV) om landschapselementen van derden op te voeren is dat de agrariër het landschapselement in gebruik of beheer heeft en toestemming heeft van de eigenaar. Het daadwerkelijk onderhouden van het landschapselement door de agrariër is daarbij niet verplicht. Voor waterschapssloten is het sowieso niet wenselijk om het onderhoud over te dragen, omdat het waterschap hier zelf het onderhoud wil blijven doen.

Unie-advies

Voor 2023 heeft het waterschap geen toestemming gegeven om waterschapssloten als landschapselement op te voeren gezien de risico's en onduidelijkheden o.a. rondom mogelijke staatssteun. Wel is toegezegd dat nagegaan zal worden in unieverband of er vanaf 2024 wel mogelijkheden zijn.

./- In december is het bijgevoegde unie-advies afgegeven. Dit advies luidt: nee, tenzij. De tenzij zit met name in de afweging of staatssteunrisico's voldoende zijn afgedekt, de extra organisatielast voor het waterschap aanvaardbaar is en er voldoende meerwaarde is voor waterkwaliteit en biodiversiteit.

Uitwerking voor Brabantse Delta

Om helderheid richting de agrarische sector te verschaffen voor 2024 is het wenselijk om uiterlijk april duidelijkheid te geven over de mogelijkheid om waterschapssloten op te kunnen geven als landschapselement, zodat agrariërs hier voor de GLB-opgave van 15 mei rekening mee kunnen houden. Er zijn een aantal varianten verkend, waarbij de "tenzij-criteria" nader zijn beschouwd. Dit heeft geleid tot een voorstel voor een variant waarbij sprake is van een tegenprestatie door de agrariër met een meerwaarde voor waterbeheer en biodiversiteit. Het voordeel wat de agrariër heeft en de tegenprestatie die hiervoor door de agrariër geleverd wordt moeten in balans zijn. Afspraken tussen waterschap en agrariër worden hierbij vastgelegd in een individuele gebruiksovereenkomst.

Voorkeursvariant Dagelijks Bestuur

Om meerwaarde te creëren voor waterbeheer, waterkwaliteit en biodiversiteit (en zodoende recht te doen aan het doel van de betreffende GLB-voorwaarde) heeft het de voorkeur om aan de agrariër een tegenprestatie te vragen, waarmee water en biodiversiteitsdoelen worden gerealiseerd. Natuurvriendelijke oevers dragen bij aan de doelen uit het Waterbeheerprogramma 2022-2027 (realiseren van een klimaatrobuust watersysteem). Kruiden-/bloemrijke akkerranden van 4 meter (zoals nu al worden toegepast in het agrarisch natuurbeheer) dragen als lijnvormig element bij aan de groenblauwe dooradering in het landelijk gebied. Agrariërs krijgen zodoende de mogelijkheid om eenzelfde kruidenrijke akkerrand als uit het agrarisch natuurbeheer aan te leggen, waarbij de beloning niet financieel in de vorm van een beheervergoeding is, maar in de vorm van het in gebruik krijgen van de aanliggende waterschapssloot ten behoeve van invulling van zijn/haar GLB-opgave. Voor de extra organisatielast die het afsluiten van gebruiksovereenkomsten met zich meebrengt kan een beroep gedaan worden op het collectief Agrarisch Natuurbeheer die nu al (tegen betaling) de beheerovereenkomsten voor het agrarisch natuurbeheer verzorgt.

Beoogd effect

Van het waterschap wordt gevraagd om op korte termijn een standpunt in te nemen voor wat betreft het (op papier) in gebruik geven van waterschapssloten. De GLB-opgave moet in de periode april-mei worden gedaan door agrariërs (uiterlijk 15 mei). Door het in gebruik geven van waterschapssloten (in eigendom van het waterschap) en het vragen van een tegenprestatie kan meerwaarde voor waterkwaliteit en biodiversiteit worden gecreëerd.

Argumenten

Er zijn een aantal argumenten om medewerking te verlenen aan het in gebruik geven van waterschapseigendommen aan agrariërs ten behoeve van de GLB-opgave. Een aantal argumenten worden hieronder benoemd.

Good-will

Door agrariërs te helpen om aan het minimaal percentage landschapselementen (niet-productief areaal) te komen kan elders op het bedrijf landbouwgrond in productie blijven. Hierdoor is het voor agrariërs aantrekkelijk om landschapselementen van derden op te voeren en zal er bereidheid zijn om hiervoor een bepaalde tegenprestatie te doen op het vlak van waterkwaliteit en biodiversiteit.

Meerwaarde voor biodiversiteit en waterkwaliteit (doel GLB-eis)

Zoals hierboven al genoemd is het voor een agrariër aantrekkelijk om landschapselementen van derden op te kunnen voeren binnen het bedrijf. De tegenprestatie die een agrariër moet leveren kan voor het waterschap interessant zijn. Met name daar waar extra meerwaarde geboekt kan worden op het vlak van waterkwaliteit, biodiversiteit en een robuuster watersysteem. De elementen natuurvriendelijke oever of kruiden-/bloemrijke bufferstroken dragen bij aan de doelen uit het waterbeheerprogramma van het waterschap en aan de groenblauwe dooradering in het landelijk gebied.

In de bestaande regeling voor kruidenrijke akkerranden in het agrarisch natuurbeheer wordt reeds gewerkt met kruidenrijke akkerranden van 4 meter breed. Het beschikbare budget hiervoor is inmiddels volledig besteed. Door het afsluiten van gebruiksovereenkomsten voor het GLB kan eenzelfde kruidenrijke akkerrand gerealiseerd worden, waarbij de vergoeding niet financieel (in de vorm van een beheervergoeding) is, maar in de vorm van het in gebruik geven van de waterschapssloot ten behoeve van de GLB-opgave.

Kanttekeningen en risico's

Bij het in gebruik geven van waterschapseigendommen zijn een aantal kanttekeningen en risico's te benoemen.

Doel van de GLB-eis

De eisen vanuit het GLB voor de hectaretoeslagen (landbouwsubsidies) zijn voorwaarden waar iedere individuele agrariër aan moet voldoen. Doel van de GLB-eis om 4% niet-productief areaal op het bedrijf aan te houden is het creëren van leefgebieden voor dieren en planten, waardoor de biodiversiteit in het landelijk gebied verbetert. Als hiervoor reeds bestaande landschapselementen van derden worden gebruikt is het de vraag of hiermee wel recht wordt gedaan aan hetgeen wat met deze GLB-eis wordt beoogd. Als (regionale) overheid zul je dus extra moeten verantwoorden wat het voordeel voor het waterschap is om waterschapssloten voor dit doel in gebruik te geven en wat dit bijdraagt aan de waterschapstaken.

Staatssteunrisico's

Bij het in gebruik geven (op papier) van waterschapssloten aan agrariërs om aan de GLB-voorwaarden te voldoen zijn er mogelijke staatssteunrisico's (de overheid geeft een financieel voordeel aan een onderneming). Zowel door het kenniscentrum Europa Decentraal als door Nysingh Advocaten (in opdracht van waterschap Hollandse Delta) is vastgesteld dat bij deze steunmaatregel sprake is van staatssteun (de 5 criteria voor de typering als staatssteun zijn van toepassing). Onder bepaalde voorwaarden kan deze vorm van staatssteun worden toegestaan. Formeel moeten overeenkomsten en/of regelingen waarbij sprake is van staatssteun worden gemeld bij de Europese Commissie waarbij getoetst kan worden of de staatssteun al dan niet geoorloofd is. Een uitzondering hierop bij agrarische ondernemingen is als het financieel voordeel aantoonbaar onder de 20.000 euro over 3 jaar uitkomt (deminimisvrijstelling). De staatssteun hoeft dan niet te worden gemeld. Dit betekent wel dat per agrariër in een schriftelijke overeenkomst dient te worden vastgelegd welke gronden ter beschikking worden gesteld, wat het financieel voordeel is en welke tegenprestatie hier tegenover staat. Tevens dient nagegaan te worden of er met eventuele andere vormen van staatssteun aan de betreffende ondernemer niet boven de vrijstellingsnorm van 20.000 euro over 3 jaar uitgekomen wordt.

Extra organisatielast

Voor het in gebruik geven van waterschapssloten zullen individuele gebruiksovereenkomsten moeten worden afgesloten. Afhankelijk van de animo bij agrariërs om gebruik te maken van deze optie zal dit extra organisatielast met zich meebrengen. De huidige beheerovereenkomsten uit het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLB) worden afgesloten door het collectief Boeren Natuur Brabant West. Deze partij kan (tegen betaling) ook ingeschakeld worden om de gebruiksovereenkomsten in het kader van het GLB af te sluiten met de agrariërs. Er is op dit moment geen beeld om hoeveel gebruiksovereenkomsten dit zal gaan en wat de totale kosten hiervoor gaan worden.

Uniforme lijn tussen de waterschappen

Relevant is hoe andere waterschappen in Nederland omgaan met dit onderwerp. Tot op heden zijn de andere waterschappen terughoudend voor wat betreft het in gebruik geven van waterschapseigendommen. Alleen bij waterschappen Scheldestromen en Hollandse Delta loopt de discussie zowel ambtelijk als bestuurlijk nog. Bij de andere waterschappen in Nederland (waaronder de andere Brabantse waterschappen) wordt de lijn

gehanteerd om alleen waterschapseigendommen in gebruik te geven als er daadwerkelijk sprake is van beheer en onderhoud door de betreffende agrariër aan het landschapselement en dit reeds in een individuele gebruiksovereenkomst is vastgelegd.

Financiële dekking

Afhankelijk van de animo bij agrariërs om een gebruiksovereenkomst in het kader van het GLB af te sluiten zal er sprake zijn van extra organisatielast. Hiervoor kan het collectief Boerennatuur Brabant West worden ingeschakeld. De totale kosten die hiermee gemoeid zijn, zijn nu nog lastig in te schatten. Ter indicatie: per agrariër zullen de administratiekosten vanuit het collectief Boerennatuur circa 250 euro bedragen. De extra organisatielast en financiële lasten zullen in de bestaande formatie en begroting worden opgevangen.

Uitvoering

Aan de hand van het finale besluit van het algemeen bestuur zal een gebruiksovereenkomst verder worden uitgewerkt en de mogelijkheden kenbaar worden gemaakt aan de agrarische sector in West-Brabant. Het waterschap zal met de bereidwillige agrariërs een gebruiksovereenkomst afsluiten in april, zodat de betreffende waterschapssloten kunnen worden meegenomen in de GLB-opgave van de agrariër.

Communicatie

Het besluit van het waterschap zal middels de agrarische nieuwsbrief en de verschillende agrarische belangorganisaties kenbaar worden gemaakt.

Relatie met beleidsvelden

- Winnend Samenwerken in Brabant

Standpunten zijn gedeeld en besproken met de andere Brabantse waterschappen.

- Bijdrage aan doelen voor Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Niet van toepassing.